

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ Ι. ΓΙΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ
ΖΩΗ Ε. ΜΑΛΛΑΘΟΥΝΗ

ΛΕΞΙΚΟ ΤΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ - ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Το ρήμα είναι ο πυρήνας κάθε πρότασης, αφού και μόνο με το ρήμα μπορεί να σταθεί οποιαδήποτε πρόταση και να δώσει νόημα, μια και αυτό εμπεριέχει το υποκείμενο, το κατηγορούμενο και το αντικείμενό του, τουλάχιστον το σύστοιχο, και αν ακόμη είναι αμετάβато. Για παράδειγμα στο ρήμα *ἀδικῶ* το υποκείμενο είναι *ἐγώ*, το κατηγορούμενο *ἄδικος* (αφού *ἀδικῶ* = *εἰμι ἄδικος*) και το αντικείμενο *ἀδικίαν* (αφού *ἀδικῶ* = *ποιῶ ἀδικίαν*).

Στο λεξικό αυτό εκτός από τους αρχικούς χρόνους και τις εγκλίσεις, απρμφ. και μτχ. που δώσαμε σε αναλυτικούς πίνακες, θεωρήσαμε σκόπιμο να καταγράψουμε όλες τις φθογγικές και τις οποιεσδήποτε άλλες μεταβολές υπέστη η γλώσσα ώστε να σχηματιστούν οι τελικοί τύποι κάθε ρήματος. Έτσι, παραθέσαμε στην Εισαγωγή τα πάθη των φωνηέντων και συμφώνων, τα προσφύματα.

Στη συνέχεια, στο τέλος των αναλυτικών πινάκων του κάθε ρήματος δώσαμε την ετυμολογία του, τα ομόρριζα τόσο από την αρχαία ελληνική όσο και από τη νέα, κοινή ελληνική, ώστε να καταδειχθεί η συνέχεια και η προέκταση, η ενότητα της ελληνικής γλώσσας. Ακόμη, κρίναμε χρήσιμο να δώσουμε τις κυριότερες και τις αντίστοιχες σημασίες του κάθε ρήματος, καθώς και τα συνώνυμα, τα αντώνυμα και τα σύνθετα του κάθε ρήματος.

Τέλος, δώσαμε σε Παράρτημα τα Παρασύνθετα ρήματα, τα στοιχεία σχηματισμού των ρημάτων, ρίζα, θέμα, κατάληξη, αύξηση του ρήματος· τους συνηρημένους μέλλοντες σε *-έω* και *-άω*, τους αόρ. β', τον σχηματισμό του μέσου πρκ. και υπερσ. των αφωνόληκτων, και τέλος τα κυριότερα ρήματα με τη βραχύτητα και μακρότητα των διχρόνων.

Θα ήταν μεγάλη παράλειψή μας να μην ευχαριστήσουμε από το βάθος της καρδιάς μας τον αδερφικό μας φίλο Δημήτρη Πασχαλίδη που μας επέτρεψε να καταγράψουμε από τη Γραμματική του αυτούσιους ορισμένους πίνακες για τα παρασύνθετα ρήματα, για τα ρήματα με διπλό μέλλοντα, για το σχηματισμό του μέσου παρακειμένου και υπερσυντελικού των αφωνόληκτων ρημάτων, και τέλος για τα κυριότερα ρήματα με τη βραχύτητα και μακρότητα των διχρόνων.

Θεσσαλονίκη
Ιούλιος 2008

Α.Ι. Γιαγκόπουλος
Ζ.Ε. Μαλαθούνη

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. Εισαγωγή

Πάθη φωνηέντων	3
Πάθη συμφώνων	4
Τα Προσφύματα	6
Το ρήμα και η λειτουργία του	8
Φωνή του ρήματος	10
Συζυγία του ρήματος	11
Οι χρόνοι του ρήματος	11
Αρκτικοί και ιστορικοί χρόνοι	11
Οι εγκλίσεις	12
Οι ονοματικοί τύποι του ρήματος	12
Το απαρέμφατο	12
Η μετοχή	13
Τα πρόσωπα του ρήματος	13
Ο αριθμός του ρήματος	13

2. Ρήματα της αρχαίας ελληνικής

Αναλυτικά οι αρχικοί χρόνοι και οι εγκλίσεις του κάθε ρήματος από το Α ως το Ω	17-372
---	--------

3. Παράρτημα

Ρήματα απλά, σύνθετα, παρασύνθετα	375
Παρασύνθετα ρήματα	375
Στοιχεία σχηματισμού ρήματος	378
Ρίζα του ρήματος	378
Θέμα του ρήματος	378
Πίνακας διάκρισης των ρημάτων κατά συζυγία και χαρακτήρα	379
Κατάληξη του ρήματος	379
Αύξηση του ρήματος	380
Ανωμαλίες στην αύξηση	381
Αναδιπλασιασμός των ρημάτων	382

Σχηματισμός και καταλήξεις του μέλλοντα	383
♦ Μέλλοντας κατά τα συνηρημένα σε -έω-ῶ, -οῦμαι	383
♦ Συνηρημένοι μέλλοντες κατά τα σε -άω	386
♦ Ρήματα με διπλό μέλλοντα, μέσο και ενεργητικό	386
Ο Αόριστος, τα είδη και οι καταλήξεις του	388
♦ Ρήματα με ενεργητικό αόριστο Β'	388
♦ Ρήματα με μέσο αόριστο Β'	389
♦ Αόριστοι Β' κλινόμενοι κατά τα σε -μι ρήματα	390
Σχηματισμός μέσου Παρακειμένου και Υπερσυντελικού των αφωνόληκτων ρημάτων	391
1. Παρακείμενος και Υπερσυντέλικος με χαρακτήρα ουρανικό κ, γ, χ	391
Ρήματα κλινόμενα στον Πρκ. και Υπερσ. κατά το πέπραγμα	391
2. Παρακείμενος και Υπερσυντέλικος με χαρακτήρα χειλικό π, β, φ	392
Ρήματα κλινόμενα στον Πρκ. και Υπερσ. κατά το γέγραμμαι	393
3. Παρακείμενος και Υπερσυντέλικος με χαρακτήρα οδοντικό τ, δ, θ	393
Ρήματα κλινόμενα στον Πρκ. και Υπερσ. κατά το πέπεισμαι	394
Σχηματισμός μέσου Πρκ. και Υπερσ. των υγρολήκτων και ενρινολήκτων ρημάτων	396
1. Παρακείμενος και Υπερσυντέλικος των υγρολήκτων ρημάτων	396
Ρήματα κλινόμενα στον Πρκ. και Υπερσ. κατά το ἤγγελμαι	397
Ρήματα κλινόμενα στον Πρκ. και Υπερσ. κατά το ἔφθαρμαι	397
2. Παρακείμενος και Υπερσυντέλικος των ενρινολήκτων ρημάτων	397
Ρήματα κλινόμενα στον Πρκ. κατά το πέφασμαι	398
Ρήματα κλινόμενα στον Πρκ. και Υπερσ. κατά το ῶξυμμαι	398
Ρήματα των οποίων ο Πρκ. και ο Υπερσ. αναπληρώνονται από συνώνυμα ...	398
Ρήματα σε -έω με μονοσύλλαβο θέμα	399
Ρήματα που έχουν η όπου τα σε -αω έχουν α	399
Παρατηρήσεις στα δίχρονα της λήγουσας και παραλήγουσας των ρημάτων	400
Τα κυριότερα ρήματα με τη βραχύτητα και μακρότητα των διχρόνων	401
Βιβλιογραφία	407

ΜΕΡΟΣ 1

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΠΑΘΗ ΦΩΝΗΕΝΤΩΝ

1 ΕΚΘΛΙΨΗ

Έκθλιψη λέγεται η αποβολή του τελικού βραχύχρονου φωνήεντος **α, ε, ι, ο**, της προηγούμενης λέξης μπροστά από το αρχικό φωνήεν ή δίφθογγο της επόμενης λέξης. Στη θέση του εκθλιβόμενου φωνήεντος τίθεται η απόστροφος (').

π.χ. *παρὰ ἐμοῦ* > *παρ' ἐμοῦ*
ἐπὶ αὐτοῦ > *ἐπ' αὐτοῦ*

Σε σύνθεση προθέσεων με ρήμα δεν σημειώνεται το σημείο της έκθλιψης.

π.χ. *κατὰ + ἔχω* > *κατέχω*
ἐπὶ + ἔρχομαι > *ἐπέρχομαι*

Μετά την έκθλιψη το ψιλὸ σύμφωνο μπροστά από δασυνόμενη λέξη τρέπεται στο ομόφωνο δασύ:

π.χ. *ἀπὸ + ἡμῶν* > *ἀφ' ἡμῶν*
κατὰ + αἰρῶ > *καθαιρῶ*

Και δύο ψιλὰ τρέπονται σε δασέα:

π.χ. *νύκτα ὄλην* > *νύκτ' ὄλην* > *νύχθ' ὄλην*
πρὸ + ὄρῶ > *φρουρός*
πρὸ + ὁδός > *φρουδός*

Δεν εκθλίβονται:

1. το **α** και το **ο** των άρθρων.

* **Σημείωση**

Με το άρθρο γίνεται πάντοτε κράση:
π.χ. *τὸ ἐναντίον* > *τούναντίον*.

2. το **ι**:

α) των προθέσεων *περί, ἄχρι, μέχρι*

β) των αντωνυμιῶν *τι, ὅτι*

γ) του συνδέσμου *ὅτι* (όπου *ὅτ'* πρόκειται για τον χρονικό σύνδεσμο *ὅτε*).

Παρατήρηση:

Ο τόνος του εκθλιβόμενου φωνήεντος κλιτῆς λέξης και του αριθμητικῆς *ἑπτὰ* αναβιβάζεται στην παραλήγουσα ως οξεία:

π.χ. *πολλὰ εἶπεν* > *πόλλ' εἶπεν*
δεινὰ ἔπαθον > *δειν' ἔπαθον*
φημί ἐγώ > *φήμ' ἐγώ*
ἑπτὰ ἐτῶν > *ἑπτ' ἐτῶν*

2 ΚΡΑΣΗ

Κράση είναι η συγχώνευση του τελικού βραχέος φωνήεντος ή διφθόγγου κάποιας λέξης με το αρχικό φωνήεν ή διφθογγο της επόμενης λέξης σε ένα φωνήεν μακρό ή διφθογγο και ταυτόχρονα η συγχώνευση δύο λέξεων. Σημείο της κράσης είναι η κορωνίδα (') που τίθεται πάνω από το φωνήεν που προήλθε από την κράση.

π.χ. *τὰ ἐναντία* > *τάναντία*
πρὸ ἔργου > *προὔργου*
μέντοι ἄν > *μεντάν*
ἐγὼ οἶμαι > *ἐγῶμαι*
(η υπογεγραμμένη οφείλεται στο ότι η δεύτερη λέξη έχει δίφθογγο με ι).

3 ΣΥΝΑΙΡΕΣΗ

Συναίρεση λέγεται η συγχώνευση δύο συνεχόμενων φωνηέντων ή φωνήεντος και διφθόγγου της ίδιας λέξης σε ένα μακρό φωνήεν ή διφθογγο.

π.χ. *τολμάω-ᾶ*, *τολμαίεις-ᾶς*,
βοηθέομεν-οῦμεν,
καθεσταῶς-καθεστῶς,
δουλόη-δουλοῖ.

4 ΜΕΤΑΠΤΩΣΗ

Μετάπτωση, λέγεται η ποιοτική και ποσοτική μεταβολή των φωνηέντων και των διφθόγγων στις ριζικές και καταληκτικές συλλαβές των λέξεων.

Η ποιοτική μεταβολή λέγεται **εταιριώωση** ή **τροπή** γιατί είναι η τροπή του βραχύχρονου **ε** στο έτερο βραχύ **ο**, ή η τροπή του μακρόχρονου **η** στο έτερο μακρόχρονο **ω**:

π.χ. (ἀλείφω) – ἀλοιφή
(λείπω) – λέλοιπα
(ἀρήγω) – ἀρωγή

Η ποσοτική μεταβολή μπορεί να είναι:

α) **έκταση** του φωνήεντος από βραχύ σε μακρό:
(τολμάω-ῶ) > τολμήσω, (ποιέω-ῶ) > ἐποίησα.

* **Σημειώσεις**

1. το **ᾶ** των ρημάτων σε **-ᾶω** εκτείνεται σε **ᾷ**, όταν προηγείται **ε**, **ι**, **ρ**: (ἔᾶω-ῶ) > ἐᾶσω[ᾷ], (αἰτιάομαι-ῶμαι) > αἰτιάσομαι[ᾷ], (περάω-ῶ, περάσω[ᾷ]).
2. το **ῖ** και το **ῷ** σε **ῖ** και **ῷ**.

β) **βράχυνση** του μακρόχρονου φωνήεντος ή διφθόγγου:

(ἴ-στη-μι) > ἴ-στα-μεν,
(φημί) > φατὲ, (εἶμι) > ἴμεν.

γ) **αποβολή** του φωνήεντος:

(ἐ-γεν-όμην) > γί-γνο-μαι.

5 ΑΝΤΙΜΕΤΑΧΩΡΗΣΗ

Αντιμεταχώρηση λέγεται το γλωσσικό φαινόμενο κατά το οποίο δύο συνεχόμενα φωνήεντα μιας λέξης, ένα μακρό και ένα βραχύ, μεταβάλλονται αμοιβαία σε βραχύ-μακρό.

π.χ. πόληος-πόλεως, νηός-νεώς
ἡφόραον > ἡόραον > ἐώρων

6 ΑΝΤΕΚΤΑΣΗ ή ΑΝΑΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΗ ΕΚΤΑΣΗ

Αντέκταση ή **αναπληρωματική έκταση** λέγεται το γλωσσικό φαινόμενο κατά το οποίο βραχύ φωνήεν εκτείνεται σε μακρό ή δίφθογγο σε αντικατάσταση ή αναπλήρωση ενός ή περισσότερων συμφώνων που αποβλήθηκαν.

π.χ. λέγοντι > λέγουσι
ἤγγελσα > ἤγγελλα > ἤγγεिला

7 ΣΥΓΚΟΠΗ

Συγκοπή λέγεται η αποβολή βραχέος φωνήεντος μεταξύ δύο συμφώνων.

π.χ. ἔσεται > ἔσται
ἤλυθον > ἤλθον
γιγένομαι > γίγνομαι

8 ΑΠΟΚΟΠΗ

Αποκοπή λέγεται η αποβολή του τελικού **α** στις προθέσεις **ἀνά**, **κατά** και του συνδέσμου **ἄρα**.

π.χ. ἀναστάς > ἀνστάς
παραχωρῶ > παρχωρῶ

ΠΑΘΗ ΣΥΜΦΩΝΩΝ**1 ΜΕΤΑΘΕΣΗ**

Μετάθεση λέγεται η αλλαγή θέσης στην ίδια συλλαβή φωνήεντος που βρίσκεται μπροστά από τα σύμφωνα **λ**, **ρ** – **μ**, **ν**.

π.χ. θαρσέω > θρασέω
τέμνω > τιμήσις

2 ΑΝΟΜΟΙΩΣΗ

Ανομοίωση λέγεται η τροπή:

1. (σε αναδιπλασιασμό) του πρώτου από δύο όμοια δασέα σύμφωνα σε ψιλό:

π.χ. *φέ-φευγ-α* > *πέ-φευγ-α*,
θί-θη-μι > *τί-θη-μι*.
2. (σε προστακτική) της κατάληξης *-θι* του *θ* σε ψιλό *τ*:

π.χ. *λύ-θη-θι* > *λύ-θη-τι*,
γράφ-θη-θι > *γράφ-θη-τι*. αλλά
γράφ-η-θι.

3 ΑΦΟΜΟΙΩΣΗ

Αφομοίωση είναι η τροπή του πρώτου συμφώνου προς το δεύτερο ή το αντίστροφο.

π.χ. *γέ-γραφ-μαι* > *γέ-γραμ-μαι*
συνλέγω > *συλλέγω*
βλάβη > *βλάβη*

4 ΕΠΕΝΘΕΣΗ

Επένθεση είναι η μετακίνηση του *j* στην αμέσως προηγούμενη συλλαβή με το φωνήεν της οποίας σχηματίζει δίφθογγο ή μακρό φωνήεν.

π.χ. *ύφαν-j-ω* > *ύφαινω*
χαρ-j-ω > *χαίρω*

5 ΑΠΛΟΠΟΙΗΣΗ

Απλοποίηση σε ρήμα είναι η αποβολή του ενός από δύο όμοια σύμφωνα με αντέκταση ή μη του προηγούμενου βραχέος φωνήεντος.

π.χ. *ἔ-νεμ-σα* > *ἔ-νεμ-μα* > *ἔνεμα*
ἔσσομαι > *ἔσσομαι*.

6 ΠΡΟΘΕΤΙΚΑ ή ΠΡΟΘΕΜΑΤΙΚΑ

Προθεματικά λέγονται τα φωνήεντα *α*, *ε* και *ο*, τιθέμενα μπροστά από θέματα που αρχίζουν κυρίως από *ρ*, κατά δεύτερο λόγο από *λ*, *μ*, *ν*, *ξ*.

π.χ. *ἄ-λείφω*
ἐ-Φέργω > *ἐέργω* > *εἶργω*, *ὀ-ρέγομαι*.

Στα προθεματικά υπάγονται η συλλαβική αύξηση *ε* και τα διάφορα είδη του *α*:

1. **Στερητικό ἄ**, που δηλώνει στέρηση, άρνηση:

π.χ. *ἄ-δικ-ος* < *α* στερητ. + *δίκη*,
ἄ-καρπος, *ἄ-ήθης* < *α* στερητ. + *ἦθος*.

* **Σημείωση**

Μπροστά από φωνήεν γίνεται *αν-*: *αν-άξιος*, *αν-όμοιος*.

2. **Αθροιστικό ἄ**, που δηλώνει ενότητα ή ομοιότητα:

ἄ-λοχος < *α* αθροιστ. + *λέχος* (= κλίνη, κρεβάτι), γυναικα που έχει το ίδιο κρεβάτι με τον άνδρα, η σύζυγος.
ἄ-κολουθῶ < *ἄ-κόλουθος* [*α* αθροιστ. + *κέλευθος* (= δρόμος, πορεία)] = αυτός που βαδίζει στον ίδιο δρόμο με κάποιον.

3. **Επιτατικό ἄ**, που επιτείνει (= ενισχύει) τη δύναμη του συνθέτου:

π.χ. *ἄ-χανής*.

4. **Ευφωνικό ἄ**.

Αυτό δεν επηρεάζει σημασιολογικά τη λέξη με την οποία συντίθεται, αλλά μόνο φωνητικά:

π.χ. *ἄ-σπαίρω* < *σπαίρω* = σπαρταρώ.

πρβλ. το νεοελληνικό *ἄ-ψηλός*, *ἄ-μάχη*.

ΤΑ ΠΡΟΣΦΥΜΑΤΑ

Προσφύματα, είναι τα γράμματα που προσφύονται (= προσκολλώνται) στη ρίζα ή στο θέμα και **σηματίζουν** τον **ενεστώτα** και **παρατατικό** αφωνόληκτων, υγρόληκτων, ενρινόληκτων και φωνηεντόληκτων ρημάτων. Τέτοια προσφύματα είναι τα εξής:

j	: βάλ- <i>j</i> -ω > βάλλω, κηρυκ- <i>j</i> > κηρύττω.
ν	: πί- <i>ν</i> -ω, φθά- <i>ν</i> -ω.
νε	: άφ-ικ-νέ-ομαι, -οῦμαι.
νυ	: δείκ- <i>νυ</i> -μι, σβέσ- <i>νυ</i> -μι > σβέννυμι.
ν+αν	: το ν τίθεται μπροστά από το χαρακτήρα και γίνεται γ προ ουρανικού, μ προ χειλικού: (τυγχάνω) < τυ- <i>ν</i> -χ-αν-ω, θέμα τυχ- (λαμβάνω) < λα- <i>ν</i> -β-αν-ω, θέμα λαβ-.
αν	: αίσθ-άν-ομαι, άμαρτ-άν-ω.
ε	: δοκ-έ-ω > δοκῶ.
σ	: αὔγ-σ-ω > αὔξω, άλεκ-σ-ω > άλέξω.
τ	: κόπ-τ-ω, τύπ-τ-ω. Εξαιρούνται τα <i>πίπτω</i> και <i>τίκτω</i> στα οποία το τ είναι αρχικός χαρακτήρας.
ισκ	: άπο-θνη-ίσκ-ω > άποθνήσκω. μι-μνη-ίσκ-ω > μιμνήσκω.
ισκ+αν	: όφλ-ισκ-άν-ω.
σκ	: τι-τρω-σκ-ω, γι-γνω-σκ-ω, φά-σκ-ω.
θη	: για το σχηματισμό του α' παθ. μέλλ. και αόρ. λυ-θή-σομαι, έ-λύ-θη-ν
η	: για το σχηματισμό του β' παθ. μέλλ. και αόρ. γραφ-ή-σομαι, έ-γράφ-η-ν.

Το F (δίγαμμα)

Το **F**, που πήρε την ονομασία του από το σχήμα του, διπλό γάμμα, άρχισε από πολύ νωρίς να αποσιωπάται.

- ♦ Προηγήθηκε η αποβολή του μεταξύ δύο φωνηέντων: π.χ. *νέFος* > *νέος*· λατ. *novus*.
- ♦ Ακολούθησε η αποβολή και η εξαφάνισή του στην αρχή της λέξης:

Fοῖνος > *οῖνος*· λατ. *vinus*· *Fέργω* > *έργω*· *Fρήγνυμι* > *ρήγνυμι*· λατ. *frango*, καθώς και η αφομοίωσή του: *έFρήθην* > *έρρήθην*.

ΜΕΡΟΣ 2

ΡΗΜΑΤΑ
ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

A

Άγαμαι = θαυμάζω, επιδοκιμάζω

Απαντά στους εξής μόνο τύπους:

	ΟΡΙΣΤΙΚΗ	ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ	ΕΥΚΤΙΚΗ	ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ	ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ	ΜΕΤΟΧΗ
ΕΝΕΣΤ.	ἄγαμαι	–	ἀγαίμην, ἄγαιντο	–	ἄγασθαι	ἀγάμενος, -η, -ον
ΠΡΤ.	ἠγάμην	–	–	–	–	–
ΜΕΛΛ.	ἀγάσομαι	–	–	–	–	–
ΑΟΡ.	ἠγασάμην	–	ἀγάσαιτο	–	–	–
ΠΑΘ. ΑΟΡ.	ἠγάσθην	ἀγασθῶ	ἀγασθείην	ἀγάσθητι	ἀγασθήναι	ἀγασθείς, -εῖσα, -έν

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΗ: Ο ενεστ. και ο πρτ. κλίνονται κατά το ἴσταμαι, αλλά μόνο σε ότι αφορά στις καταλήξεις· στον τόνο ακολουθούν το λύομαι.

ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΑ: Ρίζα γαF με πρόθεμα α + κατάληξη -μαι < ἄγαμαι.

ΟΜΟΡΡΙΖΑ:

1. Από την α.ε.:

ἀγαστός (= αξιοθαύμαστος), ἀξιάγαστος (= άξιος θαυμασμού), ἄγασμα (= αντικείμενο λατρείας), ἀγαμένως (= με θαυμασμό, με σεβασμό), ἄγαν (= υπερβολικά), ἀγανακτώ, ἀγανάκτησις.

2. Προέκταση και συνέχεια στη ν.ε.:

αγαστός = θαυμαστός, αξιοθαύμαστος, ἄγαν στη φράση μηδέν ἄγαν (= τίποτε υπερβολικό), ἀγανακτώ, ἀγανάκτηση.

ΣΥΝΤΑΞΗ: ἄγαμαι

1. τι(νά) = θαυμάζω κάποιον ή κάτι

2. τινός + γεν. της αιτίας = θαυμάζω κάποιον για κάτι

3. τινός + οποιονδήποτε προσδιορισμό της αιτίας

ΣΥΝΩΝΥΜΑ: ἀγάλλομαι, ἐκπλήττομαι, ἐξίσταμαι, θαυμάζω.

ΑΝΤΩΝΥΜΑ: ἀτιμάζω, καταφρονῶ, ὀνειδίζω.

Άγανακτώ (-έω)

Πρτ. ἠγανάκτων, **μελλ.** ἀγανακτήσω, **αόρ.** ἠγανάκτησα, **πρκ.** ἠγανάκτηκα.

ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΑ: Από το < ἄγαν + ἐνεγκεῖν ή ἄγαν + ἀκτός (= υποφερτός)

ΟΜΟΡΡΙΖΑ: Δες το προηγούμενο ἄγαμαι.

ΣΥΝΤΑΞΗ: Το ἀγανακτώ δέχεται προσδιορισμό της αιτίας, που μπορεί να εκφέρεται με:

1. Δοτ. της αιτίας

3. Αιτιολ. μτχ.

2. Εμπρόθ. προσδ. της αιτίας

4. Αιτιολ. πρόταση.

ΣΥΝΩΝΥΜΑ: ἄχθομαι, ἀνιῶμαι, ὀργίζομαι, χαλεπῶς φέρω, χαλεπαίνω.

ΑΝΤΩΝΥΜΑ: ἀνέχομαι, ἀποδέχομαι, ὑπομένω, φέρω.

Άγαπῶ (-ᾶω)

	ΟΡΙΣΤΙΚΗ	ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ	ΕΥΚΤΙΚΗ	ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ	ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ	ΜΕΤΟΧΗ
ΕΝΕΣΤ.	ἀγαπῶ	ἀγαπῶ	ἀγαπῶμι, ἀγαπῶην	ἀγάπα	ἀγαπᾶν	ἀγαπῶν, -ῶσα, -ῶν
ΠΡΤ.	ἠγάπων	–	–	–	–	–
ΜΕΛΛ.	ἀγαπήσω	–	ἀγαπήσοιμι	–	ἀγαπήσειν	ἀγαπήσων -σουσα, -ῆσον
ΑΟΡ.	ἠγάπησα	ἀγαπήσω	ἀγαπήσαιμι	ἀγάπησον	ἀγαπήσαι	ἀγαπήσας, -σασα, -ῆσαν
ΠΡΚ.	ἠγάπηκα	ἠγαπηκῶς ᾶ	ἠγαπηκῶς εἶην	ἠγαπηκῶς ἴσθι	ἠγαπηκέναι	ἠγαπηκῶς, -υῖα, -ός
ΥΠΕΡΣ.	–	–	–	–	–	–

Μέσο και παθητικό

	ΟΡΙΣΤΙΚΗ	ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ	ΕΥΚΤΙΚΗ	ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ	ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ	ΜΕΤΟΧΗ
ΕΝΕΣΤ.	άγαπῶμαι	άγαπῶμαι	άγαπῶμην	άγαπῶ	άγαπᾶσθαι	άγαπῶμενος -μένη, -μενον
ΠΡΤ.	ἠγαπῶμην	-	-	-	-	-
ΜΕΛΛ.	-	-	-	-	-	-
ΑΟΡ.	ἠγαπήθην (παθ.)	άγαπηθῶ	άγαπηθειῖν	άγαπήθητι	άγαπηθῆναι	άγαπηθείς, -θείσα, -θέν
ΠΡΚ.	ἠγάπημαι	ἠγαπημένος ᾧ	ἠγαπημένος εἶην	ἠγάπησο	ἠγαπήσθαι	ἠγαπημένος, -μένη, -μένον
ΥΠΕΡΣ.	-	-	-	-	-	-

ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΑ: Σκοτεινής ετυμολογίας· ίσως από < ἄγαν + ρήμα ή κατά Κοραή από το < ἀγάω = αγανακτώ.

ΟΜΟΡΡΙΖΑ:

1. Από την α.ε.: *άγαπητός* (= αυτός που μπορεί να αγαπηθεί), *άγαπητέος* (= αυτός που πρέπει να αγαπηθεί, *άγαπήνωρ* (= ανδρείος, γενναίος), *άγαπητικός* (= φιλόστοργος), *άγάπη*.
2. Προέκταση και συνέχεια στη ν.ε.: *αγαπώ, αγάπη, αγαπη-*

τικός, αγαπητός, αγαπημένος, αξιαγάπητος, αγαπητερός.

ΣΥΝΤΑΞΗ: *άγαπῶ*

1. **τινά ή τι**
 2. Με **αιτιολ.** ή **υποθ. πρόταση** (*ὅτι, εἰ, ἄν, ἤν*) = είμαι ευχαριστημένος
 3. Με **δοτ. πράγματος** (*τινι*) = αρκούμαι σε κάτι
- ΣΥΝΩΝΥΜΑ:** *έρῶ* = επιθυμῶ πολύ, *φιλῶ, ποθῶ, στέργω.*

ΑΝΤΩΝΥΜΑ: *μισῶ, ἐχθαίρω, πλεονεκτῶ.*

Άγγέλλω = αναγγέλλω, γνωστοποιῶ, ανακοινώνω

	ΟΡΙΣΤΙΚΗ	ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ	ΕΥΚΤΙΚΗ	ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ	ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ	ΜΕΤΟΧΗ
ΕΝΕΣΤ.	ἀγγέλλω	ἀγγέλλω	ἀγγέλλομι	ἄγγελλε	ἀγγέλλειν	ἀγγέλλων, -ουσα, -ον
ΠΡΤ.	ἠγγελλον	-	-	-	-	-
ΜΕΛΛ.	ἀγγελῶ	-	-	-	ἀγγελεῖν	ἀγγελῶν, -οὔσα, -οὔν
ΑΟΡ.	ἠγγειλα	ἀγγειλω	ἀγγείλαιμι	ἄγγειλον	ἀγγείλαι	ἀγγείλας, -ασα, -εἶλαν
ΠΡΚ.	ἠγγελκα	ἠγγέλκω, ἠγγελκῶς ᾧ	ἠγγέλκομι, ἠγγελκῶς εἶην	ἠγγελκῶς ἴσθι	ἠγγελκέναι	ἠγγελκῶς, -κυῖα, -κός
ΥΠΕΡΣ.	ἠγγέλκειν	-	-	-	-	-

Μέσο και παθητικό

	ΟΡΙΣΤΙΚΗ	ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ	ΕΥΚΤΙΚΗ	ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ	ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ	ΜΕΤΟΧΗ
ΕΝΕΣΤ.	ἀγγέλλομαι	ἀγγέλλωμαι	ἀγγελλοίμην	ἀγγέλλου	ἀγγέλλεσθαι	ἀγγελόμενος, -η, -ον
ΠΡΤ.	ἠγγελλόμην	-	-	-	-	-
ΜΕΛΛ.	ἀγγελθήσομαι	-	ἀγγελθησοίμην	-	ἀγγελθήσεσθαι	ἀγγελθησόμενος, -η, -ον
ΑΟΡ.	ἠγγέλθην (παθ.)	ἀγγελθῶ	ἀγγελθειῖν	ἀγγέλθητι	ἀγγελθῆναι	ἀγγελθείς, -θείσα, -θέν
ΑΟΡ.	ἠγγειλάμην (μεσ.)	ἀγγειλωμαι	ἀγγειλαίμην	ἄγγειλαι	ἀγγειλασθαι	ἀγγειλάμενος, -η, -ον
ΠΡΚ.	ἠγγελμαι	ἠγγελέμενος ᾧ	ἠγγελέμενος εἶην	ἠγγελσο	ἠγγέλθαι	ἠγγελέμενος, -μένη, -μένον
ΥΠΕΡΣ.	ἠγγέλμην	-	-	-	-	-

ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΑ: Από το < ἄγγελος· θέμα ἀγγέλ-*j*-ω και με αφομοίωση ἀγγέλλω.

ΟΜΟΡΡΙΖΑ:

1. Από την α.ε.:

ἄγγελμα (= μήνυμα), ἐπάγγελμα (= αγγελία, υπόσχεση, ἐπάγγελμα), παράγγελμα, διάγγελμα, αὐτεπάγγελτος (= αυτός που ενεργεῖ αυθόρμητα), αὐτεπαγγέλτως, ἐξάγγελτος (= ολοφάνερος), εἰσαγγελεύς, εἰσαγγελία (= μήνυση, καταγγελία), ἀγγελία.

2. Προέκταση και συνέχεια στη ν.ε.:

ἄγγελος, αγγελικός, αγγελία, παραγγελία, εἰσαγγελία, εἰσαγγελέας, εἰσαγγελικός, ἐπάγγελμα, παράγγελμα, επαγγελία, αὐτεπάγγελτος, αὐτεπαγγέλτως, αγγελιαφόρος, αγγελιόσημο.

ΣΥΝΤΑΞΗ: ἀγγέλλω

1. **τινά** ἢ **τι** = αναγγέλλω κάποιον ἢ κάτι

2. **τινί** **τι** ἢ **εἰδ.** **πρὸτ.** ἢ **πλαγ.** **ερώτηση** = αναγγέλλω σε κάποιον κάτι ἢ ὅτι ἢ πῶς ... το παθ. ἀγγέλλεται κ.λπ. συνήθως απροσώπως.

ΣΥΝΩΝΥΜΑ: διδάσκω, διηγοῦμαι, ἀνακοινῶ, λέγω, δηλονοιοῦμαι, φανερόν ποιῶ, φαίνω.

ΑΝΤΩΝΥΜΑ: (ἀπο)κρύπτω, σιγῶ, σιωπῶ.

ΣΥΝΘΕΤΑ: ἀπαγγέλλω = (1) επιστρέφω και αναγγέλλω, (2) παραγγέλλω πόλεμον, κηρύττω πόλεμο, το μέσο ἐπαγγέλλομαι = υπόσχομαι, διαγγέλλω = γνωστοποιῶ, προαγγέλλω = προειδοποιῶ, εἰσαγγέλλω τινά (ως δικαστ. ὅρος) = καταγγέλλω.

Ἀγείρω = συγκεντρώνω, συναθροίζω

Πρτ. ἤγειρον, **μέλλ.** ἀγερῶ, -εἶς, -εἷ, **ἀόρ.** ἤγειρα (υποτ. ἀγείρω, ευκτ. ἀγείραιμι, προστ. ἄγειρον, απρμφ. ἀγείραι, μτχ. ἀγείρας, ἀγείρασα, ἀγείραν). **Πρκ.** [ἀγήγερκα].

Το μέσο και παθητικό απαντά μόνο σύνθετο (περι-συν-) ἀγείρομαι = συγκεντρώνομαι, συναθροίζομαι.

Μελλ. ἀγεροῦμαι, -εἷ, -εἶται ..., **ἀόρ.** [ἤγειράμην], παθ. με μέση σημασία ἠγέρθη, **πρκ.** [ἀγήγερμαι], **υπερσ.** [μόνον ἀγήγερτο].

ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΑ: α αθροιστικό + γερ + *j*-ω· αφομοίωση του *j* σε ρ < ἀγέρρω· αποβολή του ρ και αντέκταση < ἀγείρω.

ΟΜΟΡΡΙΖΑ:

1. Από την α.ε.: ἀγορά, ἄγερσις (= συνάθροιση). ἄγυρις (= αγορά, συγκεντρωση, πλήθος), ὀμήγυρις, πανήγυρις,

ἀγύρτης (= περιπλανόμενος, αλήτης, απατεώνας), συναγεμῶς, συναγερτικός (= επιτήδειος για συνάθροιση).

2. αγορά, διεγείρω, ἐγερση, διέγερση, διεγερσιμότητα, διεγέρτης, διεγερτικός, ἀγύρτης, ὀμήγυρις, πανήγυρις, πανηγύρι, πανηγυρικός, συναγεμῶς, πανηγυρτζής, πανηγυρίζω, πανηγυριώτικος.

ΣΥΝΤΑΞΗ: ἀγείρω **τινά** ἢ **τι**.

ΣΥΝΩΝΥΜΑ: ἀθροίζω, συναλίζω, συλλέγω, συνάγω

ΑΝΤΩΝΥΜΑ: διαλύω, (δια)-σκεδάννυμι = διασκορπίζω, διασπείρω, διαχέω.

ΣΥΝΘΕΤΑ: ἀναγείρω = συναθροίζω εκ νέου, συναγείρω = συγκεντρώνω, συναθροίζω, ἐπαγείρω = συναθροίζω, περιαγείρομαι = περιφέρομαι και συγκεντρώνω χρήματα για τον εαυτό μου.

Ἄγνοῶ (-έω) = αγνώω, δε γνωρίζω, δεν καταλαβαίνω

Πρτ. ἠγνόουν, **μέλλ.** ἀγνοήσω, **ἀόρ.** ἠγνόησα, **πρκ.** ἠγνόηκα.

Μέσο και **παθητικό** ἀγνοοῦμαι, **πρτ.** ἠγνοούμην, **μέλλ.** ἀγνοήσομαι και [παθ. ἀγνοηθήσομαι], παθ. **ἀόρ.** ἠγνοήθη, **πρκ.** ἠγνόημαι.

ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΑ: Παρασύνθετο παράγωγο από το < ἄ-γνο-ος < α στερ. + γνο ασθενές θέμα του γινώσκω.

ΟΜΟΡΡΙΖΑ:

1. Από την α.ε.: ἄγνοια, ἀγνόημα (= λάθος από ἀγνοια), ἀγνοητικός (= εσφαλμένος), ἀγνοούντως (= από ἀγνοια).

2. Προέκταση και συνέχεια στη ν.ε.: αγνώω, ἀγνοια, αγνοούμενος

ΣΥΝΤΑΞΗ: ἀγνοῶ

1. **τινά** ἢ **τι** = αγνώω κάποιον ἢ κάτι

2. **τι(νά)** + **κατηγ.** **μτχ.** = αγνώω ὅτι

3. + **ειδική πρὸτ.** ἢ **πλάγ.** **ερώτ.** = αγνώω ὅτι ἢ πῶς...

ΣΥΝΩΝΥΜΑ: οὐ γινώσκω, οὐκ ἐπίσταμαι, οὐκ οἶδα, ἀπορῶ.

ΑΝΤΩΝΥΜΑ: αἰσθάνομαι, γινώσκω, ἐπίσταμαι, οἶδα.

Άγνυμι και άγνώω = συντρίβω, τσακίζω

(Πάντοτε σύνθετο με την πρόθεση κατά (κατάγνυμι, καταγνώω). Το [ᾱ].

	ΟΡΙΣΤΙΚΗ	ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ	ΕΥΚΤΙΚΗ	ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ	ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ	ΜΕΤΟΧΗ
ΕΝΕΣΤ.	κατάγνυμι, καταγνώω	καταγνώω	καταγνώοιμι	κατάγνῦ	καταγνώναι	καταγνύς, -ῦσα, -ῦν
ΜΕΛΛ.	κατάξω το [ᾱ]	-	κατάξοιμι	-	κατάξειν	κατάξων, -ξουσα, -ᾶξον
ΑΟΡ.	κατέαξα	κατάξω	-	κάταξον	κατάξαι	κατάξας, -σας -ᾶξαν

Μέσο και παθητικό

	ΟΡΙΣΤΙΚΗ	ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ	ΕΥΚΤΙΚΗ	ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ	ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ	ΜΕΤΟΧΗ
ΕΝΕΣΤ.	κατάγνυμαι	καταγνώμαι	καταγνώοιμην	κατάγνυσο	κατάγνυσθαι	καταγνύμενος, -η, -ον
ΑΟΡ.	κατεάγην	καταγῶ	καταγείην	-	καταγῆναι	καταγείς, -εῖσα, -έν
ΠΡΚ.	κατέαγα, [κατέαγμα]	κατεαγῶς ᾧ	κατεαγῶς εἶην	κατεαγῶς ἴσθι	κατεαγέναι	κατεαγῶς, -γυῖα, -γός
ΥΠΕΡΣ.	κατεαγῶς ἦν	-	-	-	-	-
Σ. ΜΕΛΛ.	κατεαγῶς ἔσομαι	-	-	-	-	-

Απρμφ. πρκ. *κατεᾶχθαι*: ο πρκ. κλίνεται κατά το *πέπραγμα*.

ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΑ: Ρίζα *Fay* > ἄγ-νυ-μι.

ΟΜΟΡΡΙΖΑ:

1. Από την α.ε.: *ἄκτῆ*, *ἄκταῖος* = παραλιακός, *Ἄττικός* < *Ἄκ-τικός*, *ἄξινη*, *ἄγμα* (= θραύσμα), *κάταγμα*, *κατακτός* (= αυτός που μπορεί να σπαστεί).
2. Προέκταση και συνέχεια στη ν.ε.: *ακτῆ*, *ακταίο*, *Αττική*, *αξίνη*, *κάταγμα*.

ΣΥΝΤΑΞΗ: *κατάγνυμί τι(να)* = συντρίβω, κομματιάζω κάποιον ή κάτι.

Το παθητικό = συντρίβομαι, κομματιάζομαι. Η γενική με τον παθ. τύπο είναι διαιρετική. Η μτχ. *κατεαγῶς* = συντετριμμένος, καταβεβλημένος.

ΣΥΝΩΝΥΜΑ: (δια)-*θρύπτω* *θραύω*, *σπᾶ*, *ρήγνυμι*, *συντρίβω*.

Άγνωμονῶ (-έω) = είμαι αγνώμων, είμαι αχάριστος

Εύχρηστοι επίσης οι **αόρ.** *ἠγνωμόνησα* και ο **υπερσ.** *ἠγνωμονήκειν*.

ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΑ: Παρασύνθετο παράγωγο < ἄ-γνώ-μων < α στερ. + γνώμη.

ΟΜΟΡΡΙΖΑ:

1. Από την α.ε.: *ἄγνώμων*, *ἄγνωμοσύνη*, *ἄγνωμόνως*.
2. Προέκταση και συνέχεια στη ν.ε.: *αγνώμων*, *αγνωμοσύνη*, *αγνωμονῶ*, *αγνωμος*.

ΣΥΝΤΑΞΗ: *ἄγνωμονῶ*

1. **(αμτβ)** = είμαι αγνώμων.
2. με **εμπρόθ. προσδ.** *εἰς*, *περί*, *πρός* + *αιτ.*
3. δείχνω αχαριστία για κάτι ή για κάποιον.

ΣΥΝΩΝΥΜΑ: *ἀχαριστῶ*, *ἀδικῶ*, *ἄγνώμων εἰμί*, *ἄγνωμόνως ἔχω*.

ΑΝΤΩΝΥΜΑ: *εὐγνωμονῶ*, *χάριν ἔχω* ή *οἰδᾶ τι*.

Αγοράζω [ᾶ] = είμαι ή συχνάζω στην αγορά

Πρτ. *ἠγόραζον*, **μέλλ.** *ἀγοράσω*, **αόρ.** *ἠγόρασα*, **πρκ.** *ἠγόραρα*.

Μέσο και παθ. *ἀγοράζομαι*, **πρτ.** *ἠγοραζόμην*, **αόρ.** *ἠγορασάμην* και παθ. *ἠγοράσθην*, **πρκ.** *ἠγόρασμαι*.

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΗ: Το [ᾶ]: απρμφ. αορ. *ἀγοράσαι*, απρμφ. μέσου πρκ. *ἠγοράσθαι*.

ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΑ: *ἀγοράζω* < *ἀγορά* < *ἀγείρω*: θέμα *ἀγοράδ-* και με το *j* > *ἀγοράδ-j-ω* > *ἀγοράζω*.

ΟΜΟΡΡΙΖΑ:

1. Από την α.ε.: *ἄγορασμα* (= αγορασμένο εμπόρευμα), *ἀγοραστής* (= δούλος που αγοράζει για το σπίτι ψώνια), *ἀγοραστής*, *ἀγορασία* (= διενέργεια αγοράς ή αυτό που αγορά-

στηκε), *ἀγοραστός*, *ἀγοραῖος* (= αυτός που ανήκει στην αγορά), *ἀγοράζω* (= συχνάζω στην αγορά).

2. Προέκταση και συνέχεια στη ν.ε.: (*εξ*)*αγορά*, (*εξ*)*αγοράζω*, *αγοραῖος*, *αγόρασμα*, *αγοραστής*, *αγοραστικός*, *αγοραστός*, *αγορανομία*, *αγορανόμος*, *αγοραφοβία*, *αγοραπωλησία*.

ΣΥΝΤΑΞΗ: *ἀγοράζω*

1. **αμτβ.** = είμαι ή συχνάζω στην αγορά
2. με **αιτιατική** = αγοράζω

ΣΥΝΩΝΥΜΑ: *ἐμπορεύομαι*, *ὄψωνῶ*, *ὠνοῦμαι*.

ΑΝΤΩΝΥΜΑ: *ἀποδίδομαι*, *πωλῶ*, *πιπράσκω*

ΣΥΝΘΕΤΑ: *ἀνταγοράζω* = αγοράζω κάτι ως αντάλλαγμα αυτού που πούλησα, *καταγοράζω* = αγοράζω χονδρικά κάτι, *συναγοράζω* = αγοράζω συνεταιρικά.